

Roland Schimmelpfennig: Požár Čas, co hoří...

Poetické podobenství o požehnaném a prokletém životě

Premiéra 22. června 2026 v Peškovce

Hrají:

Tobiáš Jáchim, Tereza Jakoubková, Petra Jandová, Jaroslav Koenig, Marika Malá, Eliška Polánská, Daria Romanko, Kristýna Rožňáková, Michaela Růžičková, Eliška Vránová

Překlad: Michal Kotrouš

Úprava: Marcela Magdová, Lukáš Jeníček

Režie a výprava: Lukáš Jeníček

Dramaturgie: Marcela Magdová

Pedagogické vedení: Kristýna Frejová, Tomáš Petřík

Co všechno unesou dva břehy potoka, když jeden stíhají katastrofy, zatímco druhému se neštěstí vyhýbá? Co všechno unese člověk? Co všechno unese lidské srdce? O těch z druhého břehu, které oddělujeme ploty a za žádnou cenu nechceme pustit do svých životů. O novodobém Romeovi a Julii, jejichž osud zpusťovala lhostejnost a sobectví.

Roland Schimmelpfennig

Narodil se 19. září 1967 v univerzitním městě Göttingen v německém Dolním Sasku. Zde také vystudoval gymnázium Maxe Plancka. Po maturitě odjel pracovat do Istanbulu, kde působil i jako editor v německo-tureckém měsíčníku, zkušenost se zdejší kulturou se odráží i v několika jeho pozdějších textech, v nichž propojuje západní modernitu s orientálními motivy. V roce 1990 se vrátil do Německa a v Mnichově začal studovat režii na divadelní škole Otto Falkenberga. Již ve druhém ročníku roku 1993 si ho všiml tehdejší intendant a režisér známé mnichovské činoherní scény Kammerspiele Dieter Dorn, který mu nabídl místo asistenta režie. Roland Schimmelpfennig zanechal studia a vrhl se přímo do praxe.

Na školu Otto Falkenberga se později vrací už jako externí pedagog.

Svou první divadelní hru napsal po roce působení v Kammerspiele. Jmenovala se Fisch um Fisch (Ryba za rybu). Mladý muž v ní chce chytat ryby pod ledem. Potřebuje k tomu ale mnoho tajemných a neobvyklých věcí, jako klíč nebo židli. Tyto věci ale může najít pouze dívka. Rybolov tak lze interpretovat jako metaforu hledání lásky. Autorův debut nesl znaky magického realismu, později je rozpracoval ve hře Arabská noc (Die arabische Nacht), která mu přinesla evropské renomé.

Po její premiéře v únoru 2001 ve stuttgartském Státním divadle v režii Samuela Weisse, o ní projevilo zájem na čtyřicet divadel. Během jediné sezony se stala v Německu hitem. Arabská noc je zasazena do výškového domu na blíže neurčeném sídlišti, kde v nejvyšších patrech přestane téct voda. Domovník pátrá po příčině havárie, zatím co se ostatní obyvatelé hnáni zvláštní touhou postupně propadají z reality do snu. Jeho kontury tvoří kouzelný orient. Prostor se ve fantazii postav/vypravěčů mění v harém, poušť nebo oázu. Ne náhodou je hra označovaná jako parafráze Pohádek tisíce a jedné noci.

V letech 1999-2001 působil Roland Schimmelpfennig jako dramaturg berlínské Schaubühne. V té době vzniká také jeho dnes již velmi známá hra Push up 1-3. Jedná se o kontrast mezi úspěšnými podnikateli

a nižší sociální vrstvou. Hru uvozují na začátku a na konci monology vrátného Heinricha a vrátné Marie, kteří pracují ve velké nadnárodní firmě, jejíž vnitřní dění zpovzdálí sledují. Při směně se můžou potajmu dívat na televizi, takže ani netuší, jaké bezpáteří a krvelačné boje o dominanci se v kancelářích v budově, kterou hlídají, odehrávají. Tři dialogy, které jsou jádrem hry, jsou napsány tak, že v nich postavy vystupují z rolí – většinou při hádce s nadřízeným nebo kolegou – a vyprávějí o sobě, svých pocitech a soukromém životě, který je většinou velmi plytký. Hra byla v roce 2002 oceněna prestižní rakouskou divadelní Nestroyovou cenou jako nejlepší německojazyčná hra roku.

Roku 2001 se Roland Schimmelpfennig přesunul z Berlína do Hamburku, kde byl angažován jako kmenový autor tamějšího Schauspielhausu. Přitom píše na zakázku i pro jiná divadla, vzniká doslova jedna hra za druhou. Schimmelpfennig je jedním z nejpłodnějších autorů své generace (napsal přes 40 původních her) a zároveň hojně uváděným současným německojazyčným autorem u nás (přes 40 inscenací jeho textů). Namátkou jsou to Push Up 1-3, Arabská noc, Říše zvířat, Calypso, Zlatý drak, Létající dítě, Černá voda, 100 songů a další.

Hra Požár (Das große Feuer) byla napsaná v roce 2017 na objednávku Mannheimského Národního divadla jako reakce na uprchlickou krizi. Českou premiéru měla v Divadle J. K. Tyla v Plzni v dubnu 2024 v režii Josefa Doležala.

Schimmelpfennig jako vypravěč

Svémi dramatickými texty Schimmelpfennig vstoupil do nově se utvářejícího německého divadelního prostředí, které se po znovusjednocení Německa v roce 1990 restrukturalizovalo a reorganizovalo. Spolu s ním se objevila na jevišti generace mladých autorů označovaná jako neorealisté nebo také „neodramatici.“ Vracela se oproti předchozí tendenci tzv. postdramatického divadla, tedy dekonstrukci dramatické formy či popření formálních kategorií dramatického textu jako postava, čas a prostor, k původní podobě dramatu, v němž rehabilitovala význam slova a navrátila hrdiny, s nimiž se mohlo publikum identifikovat. Právě hrdinové často tlumočili aktuální témata, tedy neztráceli souvislost se současným světem, což byl jeden z požadavků nejmladší autorské generace. Kromě Schimmelpfenniga ji utvářeli například Marius von Mayenburg, Dea Loher či Oliver Bukowski. Ani tito autoři se ale nedokázali zcela oprostit od starší postdramatické tendence, v jejich dílech se tak leckdy objevuje prolnutí obou tvůrčích principů, což je případ i textů Rolanda Schimmelpfenniga. Některé jeho hry respektují tradiční strukturu, jiné jako právě Požár na ni částečně rezignovaly a mají silně narativní formu. Text pak není rozdělen mezi jednotlivé postavy, připomíná dramatickou báseň se silnou vnitřní rytмикou. Jeho interpreti jsou tak mnohem více než postavami, vypravěči majícími od sdělovaného odstup. Individualizovaný hrdina je jen anonymní vypravěč, který líčí příběh fiktivních postav. Promluvy splývají v jediný, rytmizovaný řečový proud připomínající chórické pasáže z řeckých tragédií. Hra je pečlivě komponovaná skladba pro více hlasů, mající „rituální až mýtický“ charakter. Jelikož téma s množstvím motivů je roztrženo po celé ploše textu, je ho tak možné vnímat jako pozvání k diskusi na určité téma. Diskuse je pak inscenace sama, kde inscenátoři přijímají pozvání autora a jevištně rozpracovávají jeho témata.

Rozdělená společnost

Ještě ve 20. století se hovořilo o třech světech (první kapitalistický, druhý komunistický a třetí rozvojový). V 21. století se společnost daleko více roztržila. Ve své knize Střet civilizací, publikované v roce 1996 to avizoval americký politolog Samuel Huntington. Podle něho se svět po skončení tzv. studené války ještě výrazněji rozštěpil na jednotlivé civilizační okruhy. Hnacím silami přestaly být národní státy a ideologie, nýbrž civilizace vymezené náboženskými, právními a kulturními tradicemi. Huntington tvrdil, že globální politika bude v budoucnu formována především kulturními rozdíly a pokud propuknou války, budou se týkat celých civilizací. Ve své knize rozeznával euroamerickou/západní, ortodoxní, islámskou, buddhistickou,

hinduistickou, africkou, latinskoamerickou, čínskou a japonskou kulturu. Dílo bylo ve své době sice kritizováno, nicméně o tom, že současný západní svět je v otevřené (nejen) informační válce s Ruskou federací či Čínskou lidovou republikou dnes již nikdo nepochybuje. V informační válce jsou využívány právě kulturní války uvnitř samotných kultur.

Mezi současné kulturní války patří témata: válka s drogami, gender, feminismus, práva queer/LGBT+ komunity, právo žen na interrupce, rasismus, multikulturalismus, boj s klimatickou změnou, rape i cancel culture, krize tradičního mužství (incelové, redpilleři, apod.), politická korektnost, boje o „rušení“ pomníků/památníků, rámování války na Ukrajině, či téma tradiční rodiny. Některá témata se samozřejmě překrývají či na sebe navazují. Pravděpodobně i díky velké fragmentaci médií, silnému vlivu názorových lídrů a výrazné individualizaci, demokratizaci, ale i plebejizaci komunikačních prostředků žijeme ve víru mnoha a mnoha názorů.

Rozdělená česká společnost

Současný český sociolog Daniel Prokop ve své knize Slepé skvrny rozeznává tyto společenské třídy:

Zajištěná střední třída: Nejčastěji vyšší střední věk, mají nejen nadprůměrné platy, ale i majetek, který jejich postavení chrání. Většina z nich patří k pětině nejlépe vydělávajících pracujících u nás. Nemají příliš sociálního kapitálu a jejich IT a jazykové kompetence bývají jen lehce nadprůměrné, což je může do budoucna limitovat.

Nastupující kosmopolitní třída: Disponuje dobrými jazykovými schopnostmi (jako jediná), je mladší než zajištěná střední třída. Nejedná se o věkový rozdíl generace, ale vzhledem k rozmachu technologií, jako by mezi nimi rozdíl generace byl. Má mnoho kontaktů ve společensky zajímavých profesích, aktivní životní styl spojený s vyšší kulturou. Jedná se o třídu velkoměsta. Má sice vyšší příjmy, ale vlastní menší majetek. Řada příslušníků této třídy je dnes dost ekonomicky ohrožena kvůli velmi drahému a nesnadno dostupnému bydlení. Hlavní rozdíl mezi těmito třídami není jen životní styl, ale i doba, kdy a jak se vzdělávaly. Tedy zda-li před nástupem digitalizace, či po ní. Zároveň často bydlí na jiných místech.

Strádající třída: Nejchudší část naší společnosti. Tvoří ji necelá pětina (!) populace. Postrádá všechny typy společenských kapitálů. Nejsou dostatečně kvalifikovaní, nemají známé, kteří by jim mohli pomoci, kulturní kapitál je prakticky nulový a příjmy jsou velmi nízké, úspory žádné. Mnozí z nich jsou v exekucích, nezaměstnaní, část patří k prekariátu. Nemají kompetence využitelné v moderním světě, většinou jsou to lidé staří, je mezi nimi i mnoho mladých lidí, které české vzdělávání nezvládlo připravit do života.

Tradiční pracující třída: Tzv. modré límečky, ne vždy manuálně pracující, především lidé v tradičních profesích, mají solidní příjmy i majetek, žijí hlavně mimo velká města. Největším problémem je malý sociální kapitál-neznají lékaře, právníky, nemají nikoho, kdo by jim pomohl s financemi nebo například s IT.

Ohrožená třída: Tak trochu opak předchozí třídy, kompetence i znalosti mají, ovšem jejich pozice nejsou placeny zrovna nejlépe a vzhledem k tomu, že žijí spíše ve městech je to o to nepříjemnější- např. nájem jsou ve městech vyšší. Mnohdy se jedná o ženy, které mají reálně vzdělání neodpovídající jejich platovým podmínkám. Jedná se o lidi, kteří nenaplnili svůj potenciál, takový měkký podbřišek české demokracie.

Třída místních vazeb: Typická třída post-komunistického světa, lidé vyššího či středního věku, kteří žijí spíše na venkově či v maloměstech. Mají dům, rozsáhlou sociální síť, ale malý příjem i kulturní kapitál a žijí dost usazeným způsobem života. Neumějí jazyky, s IT si také nerozumí. Nicméně kombinace hmotného majetku a dobrých kontaktů je ve společnosti zakotvuje.

Daniel Prokop. Slepé skvrny. O chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti Brno, 2020.

Světové mýty o potopě

Mýty o potopě se vyskytují v mnoha kulturách po celém světě: je známo minimálně 300 těchto příběhů ze všech kontinentů. Co se týká Blízkého východu a přilehlých oblastí, mýty o potopě jsou mezopotamské, hinduistické, párské, perské, řecké a římské; dále pocházejí od Keltů, ze Skandinávie, Číny, Mexika, Brazílie, jižní a jihovýchodní Asie, Austrálie, Nové Guineje, Melanésie... Zajímavé je, že tento příběh zcela chybí ve starověkém Egyptě. Jeho absence může být způsobena odlišným geografickým prostředím, v němž povodně nebyly považovány za zásadní ohrožení – což mimochodem platí i pro hornatou krajinu středomořského pobřeží Levanty.

Příběhy o potopě sdílejí některé společné prvky: typicky popisují potopu jako trest nebo očistu pocházející od bohů, jako znovustvoření světa s nastavením odlišného řádu než před stvořením, ať už se to týká lidské společnosti nebo vztahů lidstva k jeho prostředí, a mohou mít i etiologické aspekty. V kulturně blízkých oblastech jistě docházelo k difuzi těchto příběhů, jejich rekontextualizaci, míšení a přepracování. Pokud jde o vzdálenější oblasti, existuje názor, že v nich tyto příběhy vznikly nezávisle na sobě. Toto by byla spíše souhra okolností daná tím, že v mnoha oblastech na světě se vyskytují lokální záplavy, které zahubí část tamního obyvatelstva, než že by tyto nezávislé příběhy reflektovaly jedinou celosvětovou potopu nebo že by mýtus o potopě dlel ve formě archetypu v kolektivním podvědomí lidstva.

Václav Fuksa. Biblická zpráva o potopě (genesis 6–9) na pozadí literatury starověkého předního východu, bakalářská práce Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, teologická fakulta, 2025.

Biblická zpráva o potopě

/Bůh řekl:/ Hle, já uvedu potopu, vody na zemi, a zahladím tak zpod nebe všechno tvorstvo, v němž je duch života. Všechno, co je na zemi, zhyne.

S tebou však učiním smlouvu. Vejdeš do archy a s tebou tvoji synové, tvá žena i ženy tvých synů.

A ze všeho, co je živé, ze všeho tvorstva, uvedeš vždy po páru do archy, aby s tebou zůstali naživu; samec a samice to budou.

Z rozmanitých druhů ptactva a z rozmanitých druhů zvířat a ze všech zeměplazů rozmanitých druhů, z každého po páru vejdou k tobě, aby se zachovali při životě.

Ty pak si naber k obživě různou potravu, nashromáždí si ji, a bude tobě i jim za pokrm.“

Noe udělal všechno přesně tak, jak mu Bůh přikázal.

I řekl Hospodin Noemu: „Vejdí ty a celý tvůj dům do archy, neboť vidím, že ty jsi v tomto pokolení jediný můj spravedlivý.

Ze všech zvířat čistých vezmeš s sebou po sedmi párech, samce se samicí, ale ze zvířat, která nejsou čistá, jen po páru, samce se samicí.

Také z nebeského ptactva po sedmi párech, samce a samici, aby zůstalo naživu potomstvo na celé zemi, neboť již za sedm dní sešlu na zemi déšť, který potrvá čtyřicet dní a čtyřicet nocí. Smetu z povrchu země vše, co povstalo, co jsem učinil.“

Noe udělal všechno, jak mu Hospodin přikázal.

Genesis 6,17 - 7,5

Apokalypsa

Slovo pochází z řeckého apokalypsis, což znamená „zjevení“, případně „odhalení“, a odráží víru starých učenců, jimž prý Bůh zjevil, co nastane v blízké budoucnosti. Učenci ve svých snech viděli, jak Bůh pomocí magických sil vyháň ze světa všechno zlo a ustanovuje království dobra. Apokalypsou je označovaná poslední kniha Nového zákona Zjevení svatého Jana. Moderní pojetí termínu víceméně směřuje k podobnému závěru. Apokalypsa znamená soudný den, konec civilizace, konec světa, zánik planety. Příčinou zániku

světa se může stát i sama příroda. Obrovská zemětřesení, vlny tsunami, potopy, rozsáhlé požáry i hurikány mohou zasáhnout lidstvo neuvěřitelnou silou. Lidé dříve věřili, a někteří stále věří, že přírodní pohromy jsou Božím trestem za hříchy jimi spáchané. Pokud by opravdu nastala přírodní katastrofa globálních rozměrů, nejvíce by se zřejmě blížila biblickému výkladu apokalypsy, kdy andělé dobra i zla spolu bojují a sesílají na zemi jednu katastrofu za druhou. V posledních letech se v souvislosti se zničením planety Země mluví nejvýrazněji v ekologické rovině, potenciální hrozbou je znečištění vody nebo globální oteplování. Biologickou hrozbou pro lidstvo jsou viry a bakterie, z historie známe řadu pandemií (mor, španělská chřipka, nedávno COVID-19). Nebezpečí plyne i z výroby jaderné energie (havárie v Černobylu v roce 1986). Možná, že nakonec lidstvo zničí jeho vlastní produkt – umělá inteligence.

David Paulík. Apokalypsa – její projevy a vnímání v minulosti i současnosti, diplomová práce Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2020.

Autorská práva v České republice zastupuje Aura-Pont s. r. o.,
Veslařský ostrov 62, 14700 Praha 4.

Program sestavila: Marcela Magdová
Grafický design: Marika Malá